



Kragerø kommune

HELHETLIG STRATEGI FOR BARNES LÆRING OG UTVIKLING

”Helse, språk og sosial kompetanse”



Prosjekt ”Tidlig innsats for livslang læring”



Kragerø - Perlen blant kystbyene Edvard Munch

www.kragero.kommune.no

INNHOLDSFORTEGNELSE

1.0 Forord.....	s. 2- 4
2.0 Innledning.....	s. 5 - 6
3.0 Beskrivelse av prosjektplan.....	s. 7
3.1 Skjematisk fremstilling av prosjektplan.....	s. 8 - 9
3.2 Prosjektplan	s. 10- 51
3.2.1 Helse.....	s. 10- 21
3.2.2 Språk.....	s. 22- 40
3.2.3 Sosial kompetanse.....	s. 41- 51
4.0 Overgangsrutiner.....	s. 52- 63
4.1 Overgangsrutiner barnehage- skole.....	s. 53- 56
4.1.1 Årshjul for overgang barnehage- skole.....	s. 57- 58
4.2 Overgangsrutiner barneskole- ungdomsskole.....	s. 59
4.2.1 Årshjul for overgang barneskole- ungdomsskole...	s. 60
4.3 Overgangsrutiner ungdomsskole- videregående skole	s. 61- 62
4.3.1 Årshjul for overgang ungdomsskole- videregående skole	s. 63

1.0 Forord

Med utgangspunkt i Stortingsmelding 16, heretter forkortet med St.meld. nr. 16, har Kragerø kommune vedtatt følgende resultatmål i Virksomhetsplanen for 2007 og 2008:

"I samarbeid med enhet for skole, enhet barnehage og enhet for helse- og rehabilitering er det utarbeidet en plan for helhetlig strategi for barns læring og utvikling i aldersgruppen 0-16 år."

Som et ledd i utviklingen av denne planen er det nedsatt en styringsgruppe, bestående av involverte enhetsledere, tillitsvalgte for Fagforbundet og Utdanningsforbundet. Det er også blitt nedsatt en prosjektgruppe, bestående av representanter fra helsestasjon, barnehage og skole.

Representanter i styringsgruppen:

- Enhet helse- og rehabilitering, enhetsleder Ulf Rønneberg
- Enhet barnehage: enhetsleder Margareth Medhus
- Enhet skole: enhetsleder Stig Kjellevold
- Fagforbundet: Therese Lønnerød
- Utdanningsforbundet
 1. Leder avdeling for barnehage: Ida Jenssen
 2. Leder avdeling for skole: Solveig Rambøl
- Prosjektleder: Marianne S. Gurrich

Representanter i prosjektgruppen:

- Enhet helse – og rehabilitering: Åse Lauritsen og Marit Grøgård
- Enhet barnehage: Ellen Mentzen, Anne Carding, Åse Theting, Tonje Kittilsen
- Enhet skole: Hilde R. Clausen, Hege O. Hjortland, Roar Svendsen, Marianne S. Gurrich.

Fra og med mai -07 har prosjektgruppen avholdt jevnlig møter.

Arbeidsmetodene på disse møtene har variert fra ekskursjon til Bamble kommune for å få en innføring i tilsvarende arbeid der, til gruppemøter/ diskusjonsfora, og selvstendig arbeid.

Prosjektgruppen har også arbeidet med kartlegging av iverksatte tiltak innenfor prosjektets område, vært i dialog med representant fra Folkehelseprogrammet, gjennomført samtaler med enhetsledere, leder Pedagogiskpsykologisk tjeneste (PPT), samtaler med mellomledere, og lokale aktører som er viktige for gjennomføring av enkelttiltak.

Tiltakene i denne prosjektplanen har vært ute til høring i alle kommunens enheter innen helse- og rehabilitering/ helsestasjon, barnehage, skole, samt PPT.

Prosjektleder har med jevne mellomrom hatt møter med styringsgruppen for veiledning.

Prosjektet har sin avgrensning i at det er rettet kun mot tiltak på helsestasjon, enhet barnehage, samt enhet skole.

Prosjektet er rettet mot tiltak innen områdene:

helse, språk og sosial kompetanse.

Bakgrunnen for fokus på nettopp disse områdene er St.meld.nr.16, som sier følgende:

"Små barns utvikling er svært følsom overfor under, - og feilernæring, omsorgssvikt og mangel på stimulans. Dersom de grunnleggende behovene ikke blir dekket, får det ofte konsekvenser helt opp i voksen alder. Negative opplevelser og mangel på riktig fysisk, språklig og sosial stimulering gir høyere risiko for varige negative effekter jo yngre barnet er."

Kilde: St.meld. nr.16, s. 57 .

Vi takker styringsgruppen for at de holdt oss "på rett kurs." Det gjelder også Thale Rugtvedt (leder PPT), Mette Ofstad og Per Øfstegård fra skolekontoret, May Britt Vatn Bergstad, rektor Sannidal ungdomsskole, Øystein Dahlskås, rektor Kragerø skole, Knut Bratland, rektor Kalstad skole, Jorunn Westhrin og Tone Isaksen fra Folkehelseprogrammet. Vi takker også kollegaer for ideer og innspill.

2. 0 Innledning

Mennesker lærer hele livet. Læring skjer på alle arenaer og i alle livets situasjoner.

" Ikke alle vil nå de samme målene. Det er heller ikke et mål at alle skal inn i høyere utdanning, men alle skal få et solid grunnlag for livslang læring. Det betyr at utdanningssystemet ikke bare skal gi alle de samme mulighetene til å skaffe seg ferdighet, kunnskaper og holdninger som er viktige for å kunne leve et godt liv og bli aktive samfunnsdeltagere. Utdanningssystemet skal også tidligst mulig hjelpe, stimulere, veilede og motivere den enkelte til å strekke seg lengst mulig for å realisere sitt læringspotensial- uavhengig av den bakgrunn de har."

Kilde: St.meld. nr. 16, s.3

"...og ingen stod igjen " er hovedtittelen på St. melding 16 (2006- 2007). Denne stortingsmeldingen setter fokus på tidlig innsats for livslang læring. Det bærende budskapet i meldingen, er at tiltak skal settes inn så raskt som mulig etter at problemene og utfordringene er oppdaget. Det gjelder alle opplæringsfaser, fra førskolealder til voksne, og målet er at utdanningssystemet må bidra til sosial utjevning.

"- norsk utdanning har alt for lenge vært preget av en vente- og se- holdning. Men troen på at problemene løser seg etter hvert, stemmer ikke med det vi nå har av forskning og kunnskap om opplæringen."

Kilde: Tidligere kunnskapsminister Ø. Djupedal.

Uttalelse hentet fra kunnskapsdepartementets hjemmesider.

Prosjektgruppen har hele tiden vært fokusert på å komme med forslag til tiltak som ivaretar føringene fra St.meld. nr. 16, samt kommunal virksomhetsplan.

Prosjektets faglige forankring er knyttet til St.meld. nr.16, men tiltakene er også forankret i lovverk som er førende innen den enkelte enhet.

Prosjektplanen setter altså fokus på følgende:

- hele opplæringsløpet 0- 16 år.
- tiltak innen helse, språk og sosial kompetanse.
- tiltak som både er forebyggende og som sikrer progresjon ut fra hvert enkelt barns ståsted.
- systematisk kartlegging med utgangspunkt i ønske om tidlig å kunne avdekke problemer og utfordringer.
- utvikle gode rutiner og verktøy som er med på å kvalitetssikre det tilbudet barn i Kragerø kommune får uansett bostedsadresse eller tilknytning til den enkelte enhet.
- samarbeid på tvers av enhetene ut fra hvert enkelt barns behov. Dette setter krav til:
 1. gode samarbeidsrutiner mellom de ulike enhetene,
 2. kvalitet på det som skjer i overgangen for eksempel barnehage - skole, ungdomsskole - videregående skole. Dette omtales under eget punkt for overgangsrutiner. Årshjulene som der blir presentert gir en oversikt over det arbeid som allerede gjøres, og er som et utgangspunkt for videre arbeid.

3. 0 Beskrivelse av prosjektplan

- Prosjektplanen er bindende for helsestasjon, enhet barnehage, og enhet skole. Enhetslederne er hovedansvarlige for å følge opp innholdet i planen. Dette gjøres via driftssamtaler.
- Prosjektplanens tre hovedområder: helse, språk og sosial kompetanse er førende for all pedagogisk virksomhet i kommunen, og skal komme til syne blant annet i virksomhetsplaner.
- Hvert hovedområde starter med "mål." Dette er overordnede mål, hentet fra lovverk som er styrende for vår praksis. Hver enkel enhet må definere egne mål ut fra tiltakene i denne planen, og sin virksomhetsplan.
- Tiltak. Tiltakene er forpliktende, i den forstand at de skal gjennomføres. Hvordan dette gjøres, er opp til hver enkelt enhet. Den enkelte enhet (helsestasjon, barnehage, skole) lager planer for å implementere tiltakene.
- Eksempler på god praksis er ment som inspirasjon på hvordan man kan arbeide med tiltakene innenfor de ulike områdene. For mer nøyaktig beskrivelse av eksemplene kan prosjektleder og medlemmer av prosjektgruppen kontaktes. Noen av eksemplene er ideer hentet fra allerede igangsatt praksis, og det viser at det gjøres mye bra rundt om i de ulike enhetene.
Eksempler på god praksis er organisert ulikt i rapporten. Under helsestasjon, samt barnehage er den satt som et samlet punkt under tiltak. Under enhet skole er det vist til eksempler knyttet opp mot enkelttiltakene. Dette fordi majoriteten av forslag til tiltak finnes her.
- Ved siden av de konkrete tiltakene for hver enkelt enhet, har vi satt hvilke styringsdokumenter som ligger til grunn.
- Prosjektplanen inneholder tiltak som kan igangsettes innenfor eksisterende budsjett, men også tiltak som er avhengig av tilførte midler.

3. 1 Skjematisk fremstilling av prosjektplan

INSTITUSJON	ALDER	TILTAK HELSE	TILTAK SPRÅK	TILTAK SOSIAL KOMPETANSE
Helsestasjon	0-16 år	<p><u>Fokus på kosthold</u> Åpen kontortid. Barselgruppe. Individuelle samtaler om helse 3.trinn. Veiledning av kantineansvarlig på ungdomsskolene. Kostkartlegging</p>	<p>Innkjøp av foreldreveilednings - permer. Språkkartlegging: SATS. Utarbeiding av rutiner for samarbeid helsestasjon - Enhet barnehage. Innføre 4-års kontroll. Årlige kontroller av barn som ikke går i barnehagen. Logopedhjelp.</p>	<p>Oppvekstteam. TMP.</p>
Enhet barnehage	0-5 år	<p><u>Fokus på kosthold</u> Alle barnehagene tilbyr frukt og grønt hver dag. Alle barnehagene tilbyr smøremåltid hver dag, og varm mat regelmessig. "Barnehagebrødet." Barnehagene arbeider med kosthold og helse i samarbeid med foreldre. Barnehagen avholder foreldremøte med helse som tema. "Fiskesprell"</p> <p><u>Fokus på fysisk aktivitet</u> Barnehagene kartlegger fysisk aktivitet. Barnehagen arrangerer jevnlig turdager.</p> <p><u>Smittevern</u> Igangsetting av smitteverntiltak.</p>	<p>Hverdagssamtalen. Snakkepakken. Språktråden. Tras: språkkartlegging av 3- 4- åringene. Forsinket språkutvikling. IKT - i barnehagen. Flerspråklige barn. Språk - kroken.</p>	<p>Valg av verktøy som fremmer sosial kompetanse. Barnehagene utarbeider en handlingsplan for utvikling av sosial kompetanse.</p>

<p>Enhet skole</p>	<p>6- 16 år</p>	<p><u>Fokus på kosthold</u> Gjennomgang av rammer for skolemåltid. Kantine/ oppholdsrom.</p> <p><u>Fokus på fysisk aktivitet</u> Plan for fysisk aktivitet.</p> <p><u>Fokus på psykososialt miljø</u> Plan mot mobbing. Innføre og gjennomføre mobbeundersøkelser. Trivselsundersøkelser/ elevsamtaler.</p>	<p>Kartlegging av elevers leseferdigheter/ STAS. Plan for systematisk lese- skriveopplæring. IKT - i skolen. Oppretting av nettverksgrupper Oppfølging av enkeltelever. Gjennomgang av rutiner for disponering av ekstraressurser i skolen. Leksehjelp. Gjennomgang av lekserutiner. Prosjekt "Lesevakten." Strategi for integrering av minoritets elever. Oppfølging av barn med dysleksi. Etablering av skolebibliotek. Samarbeid hjem- skole: innføring av planbok.</p>	<p>Utarbeiding av sosial handlingsplan. Sosiallærere ved alle skoler. Tilpasset skoletilbud. Skolene deltar i oppvekstteam.</p>
---------------------------	------------------------	---	--	---

3. 2 Prosjektplan

3. 2. 1 Helse

"Folkehelsearbeid handler om å satse i forhold til den fysiske helsen, blant annet gjennom påvirkning av levevaner og levekår. Men det handler også om å satse på den psykiske helsen, gjennom å legge til rette for opplevelser av mestring, god selvfølelse, menneskeverd, trygghet, respekt og synlighet."

St.meld.nr. 16 (2006-2007)

"Fremme psykisk og fysisk helse.

Forebygge sykdom.

Lov om helsetjenesten i kommunen.

"Forskriftens formål er å bidra til at miljøet i barnehager, skoler og andre virksomheter som nevnt i § 2 fremmer helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold samt forebygger sykdom og skade."

Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v. som trådte i kraft 1. januar 1996. I § 1

"Enhet for barnehage, helse og rehabilitering og skole har utarbeidet en felles strategi for at barn og unge har et godt kosthold og er fysisk aktive."

Kragerø kommune sin virksomhetsplan for 2008, resultatmål 2.

"Alle elevar i grunnskolar og vidaregåande skolar har rett til eit godt fysisk og psykososialt miljø som fremjar helse, trivsel og læring."

Opplæringsloven § 9a-1

"Rørsle er grunnleggjande hos mennesket. Rørslekultur i form av leik, idrett, dans og friluftsliver ein del av den felles danninga og identitetsskapinga i samfunnet. Det er difor viktig å gje barn og unge føresetnader for å vere med i og utvikle ferdigheiter i idrett og andre aktivitetar i rørslekulturen, og for å ferdast og opphalde seg i naturen. Fysisk aktivitet for alle i oppveksten er òg viktig for å fremje god helse. Kroppsleg aktivitet, som tidlegare høyrde kvardagslivet til, må ein no meir aktivt leggje til rette for og utvikle i allsidige rørslemiljø"

Kunnskapsløftet - 06, læreplan i kroppsøving.

"Vår moderne livsstil fører til økning i sykdommer som hjerte- og karlidelser, kreft, type 2-diabetes, overvekt, muskel- og skjelettlidelser og psykiske lidelser. Fysisk aktivitet i barne- og ungdomsårene kan bidra til å forebygge mange av disse sykdommene. Gode vaner med mye fysisk aktivitet i oppveksten vil sannsynligvis også føre til en fysisk aktiv livsstil i voksen alder, noe som har en klar positiv effekt på helsen. Like viktig er kanskje de positive effektene man ser av fysisk aktivitet på psykisk helse og sosial kompetanse. Regelmessig fysisk aktivitet fremmer barns selvtillit og tro på egen mestring. Det å være god i fysisk aktivitet gir ikke bare styrket selvoppfatning grunnet følelsen av å mestre, men fører også ofte til popularitet blant jevnaldrende. Det sosiale samspillet i aktiv lek fører også til styrket sosial kompetanse – barna blir flinkere til å omgås andre mennesker. Det er en viktig ferdighet. "Har en det ikke i hodet – så har en det i beina", sa en ofte før. I dag vet vi at sannheten ofte er en annen: Har en det i beina – så har en det i hodet også. Fysisk aktivitet i skolehverdagen synes å ha en positiv innvirkning, ikke bare på barn og unges motoriske utvikling, men også på innsatsen i skolefag. En nylig publisert oversiktsstudie viser at økt aktivitet i skolen også påvirker skoleprestasjonene positivt. Disse effektene er tydelige, også der man har omorganisert skoledagen for å få plass til mer fysisk aktivitet. Å øke antall timer i teoretiske fag på bekostning av kroppsøving bedrer derimot ikke skolerultatene.

Det ser ut til at fysisk aktivitet virker positivt på faktorer som konsentrasjon og hukommelse. Videre vet vi at økt aktivitet er gunstig for atferden i klasserommet og psykososialt læringsmiljø generelt."

Helsedirektoratet. Kronikk 06.11.08 "Mer fysisk aktivitet i skolen – nå!!

<p><u>Styringsdokumenter for helsestasjonen når det gjelder helse.</u></p> <p>Lov om helsetjeneste i kommunen.</p> <p>Håndbok for helsestasjoner 0-5 år og Håndbok for skolehelsetjenesten 1-10 klasse.</p> <p>Veileder IS- 1154: "Kommunenes helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjeneste"</p>	<p><u>Tiltak helsestasjon:</u></p> <ul style="list-style-type: none">• Fokus på ernæring. Ernæring er tema på samtlige rutinekontroller (hjemmebesøk, 6 uker, 3 mnd osv.) Dette dokumenteres i WinMed, helsestasjonens elektroniske program. Helsestasjon følger opp barn med en vekt/ lengde utenfor normalområdet 1 gang pr. år til avviket er avklart og nødvendige tiltak igangsatt.• Åpen kontortid. Foreldre/ foresatte kan komme til helsestasjon uten avtale.• Barselgruppe. Ernæring er et naturlig tema.• Individuelle samtaler 3. og 8. trinn. Helse og ernæring er et av samtaletemaene.• Aktivitetsgruppe for overvektige barn. Aldersgruppe 10-16 år. Grappa har fokus på å øke den fysiske aktiviteten og ha et sunt kosthold. Det arrangeres også foreldresamlinger.
---	--

- **Veilede kantineansvarlige på ungdomsskolene for å fremme et spennende og sunt kosthold.**

Helsesøster har ansvar for å gi veiledning og oppfølging.

- **Kostkartlegging.**

Helsesøster foretar kostkartlegging av alle elevene på 8 trinn.

Styringsdokumenter for enhet barnehage når det gjelder helse:

" I løpet av småbarnsalderen tilegner barna seg grunnleggende motoriske ferdigheter, kroppsbeherskelse, fysiske egenskaper, vaner og innsikt i hvordan de kan ivareta helse og livskvalitet. Godt kosthold og god veksling mellom aktivitet og hvile er av betydning for å utvikle en sunn kropp."

Rammeplanen for barnehager s. 35

Videre påpeker den at personalet skal sikre at barna opplever balanse gjennom perioder med ro, aktiviteter og måltider.

Personalet må bidra til at barna tilegner seg kunnskaper om god hygiene, kost, hvile og aktivitet.

Personalet må bidra til at barna tilegner seg gode vaner, holdninger, og kunnskap om egen kropp og helse

Personalet må kartlegge og sørge for god planlegging og utnyttelse av det fysiske miljøet som barna møter i og utenfor barnehagen.

Personalet må ha innsikt i sin rolle som kunnskapsformidler, omsorgsperson og rollemodell.

Personalet må fremme psykisk helse og aktivt stimulere barnas ressurser og evner.

Tiltak enhet barnehage

Fokus på kosthold.

- **Alle barnehagene tilbyr frukt og grønt hver dag.**
- **Barnehagene tilbyr smøremåltider hver dag og varm mat regelmessig.**
- **"Barnehagebrødet."**

I samarbeid mellom barnehagene, folkehelseprogrammet, (ernæringsfysiolog) og en av byens bakere utvikles det et sunt brød. Barnehagebrødet skal spises under smøremåltider i barnehagen. Brødet skal selges i bakeriet slik at barn som ikke går i barnehagen kan få anledning til å spise dette brødet. Tanken er også at dette vil være et brød som barna i kommunen vil ha et ønske om å spise utover den tiden de er i barnehagen. Barnehagene deltar i dekorasjon av brødposene. Det lages en plan for igangsetting av tiltaket.

- **Barnehagene arbeider med kosthold og helse i samarbeid med foresatte.**
- **Barnehagene avholder foreldremøte med helse som tema, for eksempel tannhelse, sunt kosthold og fysisk aktivitet.**

- **Alle barnehagene i Kragerø kommune skal være med på sjømatprosjektet " Fiskesprell", der målsetningen er å få barna til å spise mer fiskemat. Dette er en oppfølging av regjeringens «Handlingsplan for bedre kosthold i befolkningen" (2007-2011)**

Fokus på fysisk aktivitet.

- **Barnehagene kartlegger omfang og hyppighet av barnas fysiske aktiviteter i og utenfor barnehagen.**
- **Barnehagene er jevnlig på tur i barnehagens nærområde. Noen barnehager har tilgang til skolenes gymsaler.**

Smittevern.

- **Det er igangsatt smitteverntiltak i hver enkelt barnehage etter sykefraværsundersøkelse som barnehagene gjennomførte i barnehagene høsten 07. Dette innebærer fokus på god håndhygiene og andre smittehemmende tiltak.**

	<p>Eksempler på god praksis:</p> <ul style="list-style-type: none">• Informasjon/ dokumentasjon til foreldre/ foresatte. (Planer, skriv, oppslag, foreldremøter, foreldresamtaler)• Barnehagene viser vilje til å endre pedagogisk praksis og fysisk miljø i henhold til resultatet av kartleggingen.
--	---

Styringsdokumenter for enhet skole når det gjelder helse	Tiltak enhet skole:
<p><i>"Skolane skal planleggjast, byggjast, tilretteleggjast og drivast slik at det blir teke omsyn til tryggleiken, helsa, trivsel og læring"</i></p> <p>Opplæringsloven § 9a-2</p> <p><i>"Elevane skal engasjerast i planlegginga og gjennomføringa av det systematiske arbeidet for helse, miljø og tryggleik ved skolen. Skolen skal leggje oppgåver til rette for elevane etter kva som er naturleg for dei enkelte årstrinna"</i></p> <p>Opplæringsloven § 9a-5.</p> <p>Elevdeltaking i skolemiljøarbeidet:</p> <p><i>"En nedslitt skole og skolegård vil kunne invitere til hærverk og mobbing (Kværnes 1997. Olweusgruppen påpeker blant annet at kjedsomhet i skolegården kan øke forekomsten av mobbing (Olweus og Limber 1999)) Attraktive utemiljø (skolegårder) vil kunne bidra til å redusere mobbing og hærverk (Helland og Øya 2000. Det er en indikasjon på at skoler med mangelfullt og dårlig utformet utemiljø har en høyere forekomst av aggressivitet blant elevene sammenliknet med skolegårder som har hensiktsmessige uteområder (Ullenberg 1995, Hauan 2001)....."</i></p>	<p><u>Fokus på fysisk aktivitet:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Plan for fysisk aktivitet. <p>Skolen skal stimulere til fysisk aktivitet utover timeplanfestede kroppsøvingstimer. Alle kommunens skoler skal i samarbeid med elevråd og skolemiljøutvalg (SMU) utarbeide en plan som sier noe om skolens vektlegging av fysisk aktivitet utover kroppsøvingfaget. Skolefritidsordningen (SFO) må være representert i det arbeidet som omfatter barneskolene. Som et ledd i utarbeiding av denne planen skal det kartlegges og drøftes i hvilken grad skolens utemiljø stimulerer til fysisk aktivitet. Dersom utemiljøet ikke svarer til forventningene gruppen har, skal det lages en plan for utbedring med utgangspunkt i gruppens ønsker. Dette er et tiltak som også vil kunne komme hele Kragerø kommune sin befolkning til gode, siden det er mangel på lekeplasser.</p> <p>(Det kan søkes om tilskudd til nærmiljøanlegg fra Folkehelseprogrammet)</p>

Forskning kan videre sannsynliggjøre sammenhenger mellom det fysiske miljøet, lærelyst, trygghet og sosial utfoldelse (Samdal m.fl. 2001). Den fysiske standarden vil slik sett være en delkomponent i skolens helhetlige forebyggende arbeid (Gravkrok 2002).

Forebyggende innsatser i skolen, rapport fra Sosial- og helsedirektoratet og Utdanningsdirektoratet 2006

"Regjeringen gjennom statsbudsjettet for 2009 øker tilbudet av fysisk aktivitet i skolen. Foreløpig er økningen begrenset til to klokke timer i uka for 5.-7.klasse. Vårt mål er at alle skolebarn skal være fysisk aktive minst en time i løpet av skoledagen."

Helsedirektoratet. Kronikk 06.11.08

"Mer fysisk aktivitet i skolen – nå!!

Eksempler på god praksis kan være:

- Tiltak som får barn til å gå til skolen. Jamfør Folkehelseprogrammets ide om "Gåbuss."
- Starte hver dag med tur/aktivitet for hele skolen. Lese etterpå. "Tur + lesing = sant" Viser til Levangsheia Skole.
- "Gøy og trygg på sykkel". Gjennomføres på 4. trinn. Trygg trafikk.
- Gjennomføre "Petter Puls" (Folkehelseprogrammet)
- "Aktiv skolegård". Et prosjekt som har som formål å fremme fysisk aktivitet og helse via tilrettelagte aktiviteter for ulike klassetrinn i skolegården. Prosjektet rettes først mot en av kommunens skoler, for så å evalueres av skolens elever (elevrådet), lærere, rektor og prosjektleder.
- "Midtime-aktiviteter" . Turneringer i kanonball, basketball, volleyball m.m.

"Skolemåltidet

• er et sentralt element i skolehverdagen når det gjelder å skape et godt lærings- og oppvekstmiljø for elevene.

• har betydning for barn og unges kosthold og helse på kort og lang sikt.

• bygger på at elevene har med seg matpakke, og at skolen tilbyr melk, frukt, grønnsaker og mat til dem

som ikke har med seg matpakke hjemmefra.

• innebærer at elevene er sikret nok tid til å spise og tilsyn i matpausa."

Sosial og helsedirektoratet;

Retningslinjer for skolemåltidet i grunnskole og videregående skole

Fokus på kosthold.

Gjennomgang av rammer for skolemåltid.

Skolene skal ha gode rammer rundt skolemåltidet. Dette betyr at alle kommunens skoler har:

- Minimum 20 minutters matpause. 1- 7 trinn skal ha fullt tilsyn i matpausen.
- Tilbud om melk til elevene.
- Tilbud om frukt til elevene.
- Et trivelig spisemiljø.
- Egne klassesett med navnede kopper/drikkeflasker, slik at elevene til enhver tid har tilgang til friskt vann.

Kantine/ oppholdsrom.

Ungdomsskolene skal :

- Opprette kantine og oppholdsrom inne.
- Ta initiativ overfor foreldre via samarbeidsutvalget (SU), samt elevrådet - for å utarbeide retningslinjer for bruk av kantine og oppholdsrom.
- Fokusere på lovlighet når det gjelder å forlate skolens område i friminuttene (bybesøk).
- Det skal lages rutiner for tilsyn i friminutt/ spisefri for ungdomsskoleelever.

(Viser til Århus skole i Danmark som i

<p><i>"Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremje eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør"</i></p> <p>Opplæringsloven § 9a-3. Det psykososiale miljøet</p> <p><i>"Alle tilsette i barnehagar, skulefritidsordninga (SFO), skulen og fritidsmiljøet må arbeide for å hindre mobbing. Dei føresette, barna og dei unge må delta aktivt i dette viktige arbeidet!"</i></p> <p>Manifest mot mobbing, tiltaksplan 2006-2008</p>	<p>en spesialklasse satte i gang et forsøk hvor læreren spiste frokost + lønsj med klassen. Det viste seg at dette fikk effekt på adferden hos elevene. Kilde: Folkehelseprogrammet. Fremlegg v. J. Westrin.)</p> <p><u>Fokus på psykososialt miljø.</u></p> <ul style="list-style-type: none">• Plan mot mobbing. <p>Alle skolene utarbeider egen tiltaksplan mot mobbing. Planen skal si noe om:</p> <ul style="list-style-type: none">-skolens rutiner for forebyggende arbeid mot mobbing.-skolens rutiner for å avdekke mobbing.- skolen rutiner dersom mobbing avdekkes.-rutiner for oppfølging av elev, foreldre, klasse, lærer dersom mobbing avdekkes. <p>Det er viktig at skolene rådfører seg med faginstanser som Barne og ungdomspsykiatrien (BUP) og Pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT) i arbeid med en slik plan.</p>
--	--

- **Innføre og gjennomføre mobbeundersøkelser**

Verktøy for slike undersøkelser utarbeides av representant fra enhet skole, rektorer, samt annet fagpersonell.

- **Alle skolene gjennomfører trivselsundersøkelser/ elevsamtaler minst 2 ganger i året**

Dette betyr at skolene gjennomfører trivselsundersøkelser med påfølgende elevsamtale minst 2 ganger i året.

For å kvalitetssikre dette arbeidet bør det utarbeides felles kommunale rutiner for å få gjennomført dette

I dag praktiseres gjennomføringen av trivselsundersøkelser og elevsamtaler ulikt ved de forskjellige skolene. Det er ønskelig å fokusere både på organisering og hyppighet av samtaler, samt utarbeiding av et standardisert skjema for samtaler.

Målet må være å lage gjennomførbare rutiner for lærere, samt lage tilgjengelige elevsamtalskjemaer/ trivselsundersøkelser, som sikrer at den enkelte elev blir ivaretatt uansett skoletilhørighet.

Elevsamtalskjemaer og trivselsundersøkelsen bør ta hensyn til

	<p>barnas alder og språklige forutsetninger. Prosjektgruppen foreslår derfor at det utarbeides standardiserte maler for ulike alderstrinn.</p> <p>Det settes ned en arbeidsgruppe til å utarbeide rutiner og skjemaer. Arbeidsgruppen bør bestå av representant fra skolekontoret, kommunelege, sosiallærere, FAU og rektorer. Resultat legges frem for hovedtillitsvalgt i samtale med skolesjef. Endelig resultat legges frem for kommunens lærere, samt kommunalt FAU før det tas i bruk.</p>
--	--

3. 2. 2 Språk

Mål:

"En OECD-undersøkelse i utvalgte land om voksnes leseferdigheter og tallforståelse, Adult Literacy and Life skills survey (ALL) 2003, viser at over 400 000 voksne i Norge har så svake leseferdigheter eller så dårlig tallforståelse at de kan ha problemer med å fungere i dagens arbeids- og samfunnsliv. Voksne med svake grunnleggende ferdigheter er sårbare for utstøting fra arbeidslivet i forbindelse med omstillinger. Personer med svake grunnleggende ferdigheter er overrepresentert i gruppen som mottar uførepensjon. Nesten halvparten av 50 – 60-åringene med svært svake ferdigheter er uføre. Dette viser at vi ikke har et kunnskapssamfunn for alle. Det er derfor behov for en målrettet satsing for å skape et utdanningssystem som motvirker sosial ulikhet"

St.meld.nr. 16

"Norskfaget forholder seg til et bredt spekter av tekster, både muntlige, skriftlige og sammensatte tekster, der skrift, lyd og bilder spiller sammen. Et norskfag for vår tid bygger på et utvidet tekstbegrep som inkluderer alle disse tekstformene. Faget skal hjelpe elevene til å orientere seg i mangfoldet av tekster og gi rom for opplevelse, refleksjon og vurdering. I tillegg skal faget stimulere til utvikling av gode læringsstrategier og evne til kritisk tenkning og motivere til utvikling av lese- og skrive lyst og gode lese- og skrivevaner."

Læreplanverket for kunnskapsløftet 06, læreplan i norsk

"Alle barn og unge i Kragerø kommune skal ha en helhetlig, lystbetont, motiverende og kvalitetssikret leseopplæring som gir elevene høyt faglig læringsutbytte i alle fag og gjør dem til litterære leseløvere livet ut"

" Å lese eller ikke lese, det er utfordringen", tverretatlig og tverrfaglig pågående prosjekt i Kragerø kommune.

<p><u>Styringsdokumenter for helsestasjon når det gjelder språk</u></p> <p>Helsestasjonsboka. Dette er en veileder for helsestasjonsarbeid.</p> <p>"Retningslinjer for undersøkelse av syn, hørsel og språk hos barn" 06/2006</p> <p>Nasjonale faglige retningslinjer.</p> <p>Veileder IS-1154: "Kommunenes helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjeneste"</p> <p><i>Det har kommet nye retningslinjer for norske helsestasjoner, og for første gang anbefaler de observasjon av språkutviklingen til barna. (Statped)</i> <i>Dette er relatert til systematisk kartlegging av førskolebarns språkutvikling. Stimulering for å bedre språket til barn. Prioritering av støttetiltak for elever i de første trinnene i stedet for i de siste. Dette er sentrale tiltak i st.meld.nr 16.</i></p> <p>Statped.</p>	<p><u>Tiltak Enhet helse- og rehabilitering: Helsestasjon</u></p> <ul style="list-style-type: none">• Språk/ kommunikasjon er tema på nesten alle konsultasjonene på helsestasjon.• Innkjøp av veiledningspermer for foreldre der språk er et av hovedtemaene. <p>I dag gis det ut informasjonsskriv til foreldre om råd for god språkutvikling. Dette omfatter også tospråklige barn.</p> <ul style="list-style-type: none">• Språkkartlegging: SATS. <p>Helsestasjonen foretar språkkartlegging av alle 2- åringene. Denne tas på 2- års kontrollen.</p> <p>SATS.</p> <p>Sats (Screening Av To- åringers Språk) er et observasjonsmaterieell som fokuserer på barnets språkforståelse. Dersom det på grunnlag av foreldrenes opplysninger eller SATS er mistanke om forsinket språkutvikling, skal det henvises til videre språkutredning.</p> <p>Det er viktig at helsestasjonen avdekker språklige forsinkelser, og henviser til riktig instans. Dette kan være logoped. Ved større, omfattende språkvansker bør PPT kontaktes.</p>
---	---

- **Det utarbeides rutiner for tettere samarbeid helsestasjon-barnehage.**

Helsestasjon og barnehagene utarbeider rutiner for samarbeid. Dette kan gjøres i en gruppe bestående av leder for helsestasjonen, leder for enhet barnehage, en helsesøster samt en barnehageleder. Disse punktene tas med:

1. Helsestasjonen bør ha rutiner for å skaffe seg oversikt om hvilke barn som går i barnehage og hvilke barn som ikke går der.
2. Der det er avdekket et behov for det bør helsestasjonen samarbeide med barnehagen om oppfølging av det enkelte barn.
3. Helsestasjonen informerer nye foreldre om barnehagetilbudet i kommunen.
4. Helsestasjonen må i samarbeid med barnehagen også finne rutiner for å språkkartlegge de 4-åringene som ikke går i barnehagen.

- **Årlig kontroll av barn som ikke går i barnehage.**

"Helsestasjonen er den eneste institusjonen som i prinsippet møter alle barn i førskolealder, uavhengig av om barnet går i barnehage eller ikke. De vurderer barnets språkutvikling ved to- og fireårskontrollen. I de faglige retningslinjene anbefales at det i den generelle helseundersøkelsen av barn gjennomføres "systematisk observasjon av kommunikasjon, språkforståelse og talespråk."

**Sosial og helsedirektoratet 2006a.
St.meld.nr.16 s.23.**

- **Innføre 4- årskontroll (Språk 4).**

Helsestasjonen ønsker at syn, og hørsel kontrolleres når barnet er 4 år. I dag gjøres dette ved 5-årskontrollen. På grunn av kommunale innsparinger er 4- og 6- årskontrollene slått sammen til en 5- årskontroll.

De nye retningslinjene fra Sosial og helsedirektoratet anbefaler en systematisk observasjon av barnas kommunikasjon, språkforståelse og talespråk som en del av den generelle helseundersøkelsen for 4- åringer. Regjeringen har foreslått å videreføre bevilgningen på 10 millioner i 2007 til "Språkkartlegging av 4- åringer" (Språk 4) over Arbeids og inkluderingsdepartementets budsjett.

Viktig for de ansatte ved helsestasjon at det gis mulighet for opplæring i bruk av ulike språkkartleggingsverktøy.

- **Språk 4.**

Språk 4 avdekker vesentlige trekk ved fireåringers språkferdigheter som: språkforståelse, setningsstruktur, artikulasjon, ordforklaring, tallbegrep, kortidshukommelse m.m.

- **Logopedhjelp.**

Å ha et godt utviklet muntlig språk er en av de språklige forutsetningene for lese- og skriveutviklingen. Det er en del barn som trenger hjelp når det gjelder artikulasjon, og helsestasjonen ønsker mulighet for hyppigere bruk av logopedhjelp.

Styringsdokumenter for enhet barnehage når det gjelder

språk

"Småbarnsalderen er den grunnleggende perioden for utvikling av språk. Morsmålet er viktig for opplevelsen av egen identitet, utvikling av sosial kompetanse og mestring på mange områder. Barnehagen må sørge for at alle barn får varierte og positive erfaringer med å bruke språket som kommunikasjonsmiddel, som redskap for tenkning og som uttrykk for egne tanker og følelser. Alle barn må få et rikt og variert språkmiljø i barnehagen."

Rammeplan for barnehagen 06

St.meld.nr. 16 peker på systematisk kartlegging av førskolebarns språkutvikling som et helt sentralt tiltak i livslang læring.

I arbeidet med språk i barnehagen må personale være seg bevisst sin forbildefunksjon for hvordan en lytter, gir konstruktiv respons og bruker kroppsspråk, talespråk og tekst. Personalet skal støtte barn som har ulike former for kommunikasjonsvansker, som er lite språklig aktive eller har en forsinket språkutvikling.

Tiltak for enhet barnehage:

- **Hverdagssamtalen.**

Samtaler, høytlesning og varierte språklige aktiviteter for alle barn foregår daglig i alle barnehager.

- **Snakkepakken.**

Snakkepakken er et hjelpemiddel til å anskueliggjøre og konkretisere språklige aktiviteter, brukes i alle barnehager.

- **Språktråden.**

Språktråden brukes som verktøy for å bevisstgjøre personalet i arbeidet med språkutvikling hos barn.

- **Språkkartleggingsskjema -TRAS.**

Språkkartleggingsskjema TRAS brukes som verktøy for å kartlegge barnas språklige kompetanse. Alle kommunens barnehagebarn mellom 3 og 4 år kartlegges ved hjelp av dette verktøyet.

- **Forsinket språkutvikling.**

Det utarbeides gode rutiner for avdekking og oppfølging av barn med forsinket språkutvikling. Språktester som "Reynell" brukes ved særskilt behov.

	<ul style="list-style-type: none">• IKT i barnehagen. Alle barn har tilgang til data og enkel IKT i barnehagene.• Flerspråklige barn. Flerspråklige barn har tilbud om språktrening i mindre grupper i barnehagene. De har også en språkperm som bindeledd mellom hjem og barnehage.• Språkkroken. Alle barnehagene har et område i barnehagen hvor arbeidet med språk kommer tydelig frem. I språkkroken er det tilgang på barnebøker og annet språkstimulerende materiell.• Informasjon til foreldrene. Barnehagene deler ut informasjon og veileder foreldre om viktigheten av språkstimulering for barnas språkutvikling. <p>Eksempler på god praksis:</p> <ul style="list-style-type: none">• "Lær meg norsk før skolestart". St.meld. nr. 16 s.26.
--	--

Faglig forankring for enhet

skole når det gjelder språk

"Kartleggingsprøver retter seg mot særskilte faglige problemområder og brukes av den enkelte skole eller lærer etter behov, som hjelpemiddel for å tilpasse opplæringen bedre til den enkelte elev. I tilknytning til nasjonale prøver og kartleggingsprøver skal det utarbeides veiledningsmateriell som viser hvordan skoleeiere, skoleledere og lærere kan anvende prøvene som redskap for en bedre tilpasset opplæring for den enkelte elev."

St.meld.nr. 16

"Når elever ikke har tilfredsstillende faglig utvikling, er det viktig å kartlegge hva problemene skyldes og sette inn tiltak tidlig. Forskning viser for eksempel at elever med disposisjon for lesevansker bør få adekvat hjelp så tidlig som mulig for å hindre en negativ utvikling. Erfaringer fra en rekke kommuner viser at forebyggende innsats og styrket opplæring for elever som henger etter, reduserer behovet for spesialundervisning senere"

St.meld.nr. 16

Tiltak for enhet skole:

- **Kartlegging av leseferdigheter/ Innføring av STAS** (standarisert test i avkodning og staving).

Alle skoler tester jevnlig elevenes leseutvikling gjennom kartleggingsprøver. Skolene utarbeider matrise for kartleggingsprøver til bruk i kragerøskolene. Alle skolene skal i tillegg utarbeide gode rutiner for å gjennomføre kartlegging.

Med bakgrunn i den enkelte elevs resultat fra kartleggingsprøvene, utarbeides det, og igangsettes det tiltak og et system for evaluering av igangsatte tiltak. Den enkelte skole er ansvarlig for at dette.

- **Plan for systematisk lese- skriveopplæring.**

Alle skolene utarbeider en plan for systematisk arbeid med lese- og skriveopplæring. Representant fra enhet skole, samt rektorer lager en mal for dette.

Eksempler på god praksis;

- Hver elev får testet lesehastigheten sin en gang i måneden og det lages en oversikt over utviklingen. I osloskolene er det f.eks utarbeidet et leseutviklings skjema.
- Skolene bruker "Jeg kan"-permen som skolekontoret har kjøpt inn. Elevene prøves i forhold til oppsatte mål, man får en oversikt av hvor hver enkelt står faglig.
- Gjennomføring på 1.- 4 trinn, av prosjektet "*Å lese eller ikke lese - det er utfordringen!*" i 1-4 trinn.

Prosjektet er et tverretattlig leseprosjekt i Kragerø kommune, foreløpig med deltakelse av helsestasjonen, en barneskole, og en ungdomsskole. Prosjektet har særlig fokus på en systematisk leseforståelse og øking av ordforrådet fra tidligst mulig alder.

- Lesestafetten (Årlig tiltak)

Tiltaket retter seg mot tredje klassetrinn. Målet er å sette lesing i fokus, fremme Leselyst.

- Skrivestafetten (Årlig tiltak)

Tiltaket retter seg mot kommunes fjerde klassetrinn, og igangsettes for å fremme skriveglede.

	<ul style="list-style-type: none">• Skolene gjennomfører "Kragerø på lesetoppen" på 5 -10 trinn. <p>Planen skal implementeres i daglig praksis på hver enkelt skole ved at temaene legges inn i halvårsplanene.</p> <ul style="list-style-type: none">• Opprette kompetanseteam innen lesing på hver skole. Det kan vises til Årø skole.
--	--

"En norsk undersøkelse tyder på at jo mer elevene bruker IKT, desto bedre karakterer får de."

Å kunne bruke digitale verktøy er en av de fem grunnleggende ferdighetene i Kunnskapsløftet. På samme måte som skolen har ansvaret for å lære elevene å lese, har skolen ansvaret for at elevene har ferdigheter i bruk av digitale verktøy. Tilgang til IKT i hjemmet er fortsatt avhengig av utdanning og inntekt. Fordi kjennskap til IKT også har stor betydning for utbyttet av opplæringen, er det viktig at skolen evner å gi elever et likeverdig tilbud med hensyn til digitale ressurser og digital kompetanse. Skolene må derfor ha tilstrekkelig utbygget infrastruktur, og lærerne må ha god kompetanse i pedagogisk bruk av IKT."

St.meld.nr.16

"Skolen og læringsbedriften skal stimulere, bruke og videreutvikle den enkelte lærers kompetanse."

Læringsplakaten

- **IKT i skolen.**

Alle skolene tar i bruk Lik- IKT- opplæring i grunnskolen (LIKT-permen. Et felles undervisningsopplegg), og "Plan for IKT i skolen, Kragerø kommune". Det er en forutsetning at skolene får det datautstyret som kreves for å kunne gjennomføre dette.

- **Oppretting av nettverksgrupper.**

Kompetanseutvikling av pedagoger er et av kriteriene for å kvalitetssikre den første lese- og skriveutviklingen. Som et ledd i dette dannes det nettverksgrupper for pedagoger som arbeider med 5- åringer i kommunens barnehager og lærere tilknyttet 1 - 5 trinn.

"Regjeringen ønsker å forbedre utdanningssystemets evne til å møte den enkeltes behov gjennom å tilrettelegge opplæringen på en god måte. Tidlig innsats er en nøkkel i dette arbeidet."

St.meld.nr. 16

Også i skolen vil noen elever stå i fare for å bli hengende etter i læring og mestring. Det finnes en rekke effektive tiltak som bidrar til å lede utsatte barn og unge tilbake i et godt læringsløp. Felles for disse tiltakene er at de både er mer virkningsfulle og mindre ressurskrevende jo tidligere de settes inn. Det beste man kan gjøre for å forebygge marginalisering er å hjelpe tidlig, når mulighetene fortsatt er mange og motivasjonen ikke er svekket av nederlag".

St.meld.nr. 16

- **Oppfølging av enkeltelever.**

Skolene må kunne sette inn mindre tiltak for enkeltelever og grupper uten tidkrevende søknadsprosedyrer. Dette forutsetter at grunnskolen har en stillingsprosent som de selv kan disponere for elever (enkeltelever eller klasser) som trenger det. Da slipper man bl.a. tidkrevende søknadsprosedyrer og kan sette inn tiltakene umiddelbart for dem som trenger det.

- **Gjennomgang av rutiner for disponering av ekstraressurser i skolen:**

Måten ressursene eventuelt blir organisert på, blir viktig med tanke på at disse ressursene skal bli best mulig utnyttet. Hver skole utarbeider en strategi for fordeling av slike ressurser. Dette gjøres i samarbeid med stedstillitsvalgt, rektor og skolesjef.

Eksempler på god praksis:

Ide til organisering av ekstra ressurs.

I osloskolene disponerer man disse midlene slik:

- Alle elevene kartlegges 4 ganger om året.
- Resultat av kartlegging legges frem på trinnmøte.
- Klassen med de dårligste resultatene får tildelt ekstraressurs frem mot neste kartleggingsprøve.

"Forskjellene i ferdigheter har sammenheng med elevenes familiebakgrunn. Det ser for eksempel ut til å være en sterk sammenheng mellom elevenes ferdigheter og foreldrenes utdanningsnivå."

St.meld.nr 16

"Alle barn skal få et tilbud om organisert leksehjelp".

St. meld.nr. 16 s.75.

"300 forskningsprosjekter konkluderer med at elevene ikke oppnår høyere kompetanse ved å bruke lang tid på hjemmelekser. Lekser fratår også elevene gleden ved å lære og hindrer dem i å delta i meningsfylte fritidsaktiviteter. I tillegg bidrar lekser til å opprettholde klasseskiller.

De 300 forskningsprosjektene er samlet i en bok med tittelen "The homework myth – why our kids get too much of a bad thing". Det skal ikke være foreldrenes oppgave å lære elevene nytt, ukjent stoff. Elevene kommer fra forskjellige familier, og ikke alle foreldre har like gode muligheter til å hjelpe barna sine.

- **Leksehjelp.**

Leksehjelp organiseres og prøves ut ved én barneskole og én ungdomsskole.

Tiltaket evalueres og settes i gang på de øvrige skolene. Viktige forutsetninger for leksehjelp er: pedagogisk utdannede personale, tilgang til rom og tilgjengelige pc-er .

Prosjektgruppen tenker seg også at den/de som gir leksehjelp, også kan gi tilbud til foresatte til ungdomsskoleelever. Tilbudet kan omfatte opplæring for å gi foresatte bedre mulighet til å kunne følge barnas utvikling gjennom ungdomskolen. Vi tenker oss dette organisert som egne temakvelder.

- **Gjennomgang av lekserutiner.**

Alle skolene skal ha en gjennomgang av hva man gir i lekser, hvorfor man gir lekser, og hvordan elevene får dette presentert. Det bør også være en gjennomgang om hvordan lekser skal følges opp.

Hvis skolen satser på foreldrene som leksehjelpere, kan det føre til at klasseforskjeller blir opprettholdt og at noen elever er dømt til å bli tapere i forhold til de andre. Men foreldrene kan bidra. Et godt eksempel er lesetrening..."

**Artikkel For eller mot lekser fra
Hjem & Skole nr. 3 -08**

<p><i>"Skolen og lærebedriften skal gi alle elever og lærlinger/lærekandidater like muligheter til å utvikle sine evner og talenter individuelt og i samarbeid med andre</i></p> <p><i>Skolen og lærebedriften skal fremme tilpasset opplæring og varierte arbeidsmåter."</i></p> <p>Læringsplakaten</p> <p><i>"Sammen med skolens og lærebedriftens ledelse skal lærer og instruktør fremme et godt læringsmiljø for alle."</i></p> <p>Læreplanverket for kunnskapsløftet 06, prinsipper for opplæringen</p>	<ul style="list-style-type: none">• Prosjekt "Lesevakten." <p>Det bør opprettes en 100 % engasjementstilling som lesevakt.</p> <p>En lesevakt skal samordne, strukturere og kvalitetssikre lese- og skrive opplæringen i Kragerø kommune.</p> <p>Lesevakten må være godt utdannet innen lese – og skrivepedagogikk.</p> <p>Lesevakten skal være tilgjengelig for pedagoger i barnehager, lærere, elever og foreldre.</p> <p>Lesevakten utarbeider forslag til strukturert lese- og skriveopplæring i tett samarbeid med de ansatte ved kommunens skoler.</p> <p>En idè er å ta utgangspunkt i prosjektet "Kvalitetsutvikling av lese- og skriveopplæringen i 1.- 4. klasse i grunnskolen i Kragerø kommune skoleåret 2002- 2003". Prosjektleder Unni Wærstad.</p> <p>Lesevakten setter i gang prosjekt som er knyttet til område språk.</p> <p>Lesevakten bør samarbeide tett med voksenopplæringscenteret med tanke på å fremme språkinnlæring for barn med annet morsmål enn norsk.</p>
---	--

	<p>Lesevakten sørger for kursing, faglig oppdatering av ansatte på helsestasjon, i barnehage, i skolene, samt organiserer nettverksmøter for å utvikle kompetansen som allerede finnes. Det vises til tiltak nevnt tidligere.</p>
<p><i>"Det er imidlertid et problem for en del elever å følge undervisningen på grunn av manglende norskkunnskaper. Elever med svake norskkunnskaper oppnår langt dårligere resultater enn andre elever. Dette gjelder særlig elever med minoritetsbakgrunn som har kommet til Norge i skolealder, eller som av andre grunner ikke mestrer det norske språket godt.</i></p> <p><i>Det er enighet blant fagfolk om at minoritetsspråklige kan ha behov for opptil fem–sju års erfaring med undervisningsspråket for å kunne ha like mye nytte av undervisningen som majoritetsspråklige, det vil si at de kan bruke undervisningsspråket som tanke- og innlæringsinstrument. Mange kan trenge støtte til språkutviklingen i hele denne perioden. Minoritetsspråklige som ikke får tilstrekkelig støtte i norskutviklingen før skolestart, vil ha behov for støtte på skolen inntil norskkompetansen er tilstrekkelig.</i></p>	<ul style="list-style-type: none">• Enhet skole utarbeider en strategi for integrering av elever med minoritetsspråklig bakgrunn. <p>Skolene, i samarbeid med voksenopplæringscenteret, må utarbeide bedre overgangsordninger for minoritetsspråklige barn som kommer rett fra utlandet/asylmottak og skal begynne i norsk skolen. Å komme rett inn i en elevgruppe uten å kunne språket eller de sosiale kodene kan oppleves som en stor belastning for barn og unge.</p>

Uten tilstrekkelig norskstøtte før skolestart eller på skolen er det stor sannsynlighet for at minoritetsspråklige ikke tar igjen de norskspråkliges forsprang.

St.melding 16

Opplæringsloven gir elever i grunnskolen med annet morsmål enn norsk og samisk rett til særskilt opplæring i norsk til de har ferdigheter til å følge den ordinære opplæringen. Særskilt norskopplæring skal være det fremste virkemidlet for elever som ikke kan følge undervisning gitt på norsk. Morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring skal være sekundære hjelpemidler i norskopplæringen. Dette vil først og fremst gjelde nyankomne og andre minoritetselever som har så dårlige norskferdigheter at de ikke kan følge undervisningen gitt på norsk i en overgangsperiode.

Opplæringsloven

"Finske forskere har kommet fram til at dysleksi er en arvelig språkvanske. Forskerne har fulgt barn av dyslektiske foreldre helt fra fødselen og til foreløpig ca. åtte år. Det viser seg at barn av foreldre med dysleksi har 50 prosent risiko for å utvikle språklige forsinkelser"

St.meld.nr. 16

- **Oppfølging av barn med dysleksi**

Skolene må sikre oppfølging av barn med dysleksi. Dette betyr at skolene bør kjøpe inn elektroniske hjelpemidler som for eksempel Voxit Budgie Pro og iPen.

"Elevane skal ha tilgang til skolebibliotek."

Opplæringsloven § 9-2

"Skolebibliotekene skal gi tilgang til litteratur, dataverktøy til hjemlån for alle elever. Skolebibliotekene er for mange en sosial møteplass på tvers av årstrinn. I videregående opplæring er skolebibliotekene godt utbygget og bemannet, mens situasjonen i grunnskolen er varierende. En omfattende undersøkelse om bruk av skolebibliotek er under gjennomføring. Utdanningsmyndighetene vil følge opp undersøkelsen."

St.meld.nr. 16

Utdanningsdirektoratet har satt fokus på skolebiblioteket både som kunnskapsarena og kulturarena for alle elever. Planer og samarbeid mellom lærere og skolebibliotekarer står sentralt i arbeidet for at elevene skal nå kompetansemålene i Kunnskapsløftet."

Utdanningsdirektoratet, "Gi rom for lesing - veien videre"

- **Etablering av skolebibliotek.**

Alle skolene skal ha skolebibliotek som innbyr til leseglede og leselyst.

Finland gjør det bra på Pisa-undersøkelsene, og et av satsningsområdene i Finland er skolebibliotekene. Hver skole bør derfor ha et innbydende bibliotek med et oppdatert og mangfoldig innhold av bøker/ lydbøker som appellerer til alle.

Prosjektgruppen foreslår at kragerøskolene får ansett en bibliotekar med ansvar for å bygge opp skolebibliotekene.

Mange skoler trenger et krafttak for opprustning av inventar og utstyr, og dette krever ekstra bevilgninger. Det vises til Kalstad skole som nå er et forbilde for andre skolebiblioteker.

Prosjektgruppen foreslår at dette tiltaket prøves ut parallelt med tiltaket Leksehjelp. Det prøves ut ved en skole, og kan etter evaluering settes i gang på flere skoler.

Eksempler på god praksis kan være

- Skolene har ettermiddagsåpne skolebibliotek, med tilgang til datautstyr (datalab/ bærbare pc-er). Det vises til forsøk gjort på Tåtøy skole.

"Sammenliknet med elever i de andre nordiske landene rapporterer norske elever om lavest faglige krav fra lærerne. Elevene kjenner også i liten grad til målene for opplæringen og vurderingskriteriene.

Vurdering, tilbakemelding og målrettet oppfølging av elevenes læringsutvikling og læringsutbytte må etter departementets oppfatning prioriteres høyere i hele grunnopplæringen. Alle elever, lærlinger og lære kandidater har behov for informasjon om og vurdering av sin læringsutvikling for å motiveres til innsats. De må gis en klar forståelse av de forventningene som stilles og gis muligheter til å bli bevisste og utvikle sine egne ambisjoner, uavhengig av familiebakgrunn."

St.meld.nr 16

"Hjemmet skal få informasjon om målene for opplæringen i fagene, elevenes faglige utvikling i forhold til målene og hvordan hjemmet kan bidra til å fremme elevenes måloppnåelse."

Læreplanverket for Kunnskapsløftet 06, prinsipper for opplæringen

- **Samarbeid hjem- skole. Innføring av planbok**

For å sikre målrettet oppfølging og god informasjon mellom elev, lærer og foresatte har alle elever egen planbok.

For hver periode (uke) får elevene et ark med klare mål og oversikt over perioden. Det kan være både faglige og sosiale mål.

Elever og lærere skriver kommentarer jevnlig om hvordan arbeidet har gått og om målene er nådd. Foreldrene oppfordres til å skrive kommentarer, og bør som et minimum signere for at de har sett i boka.

Dette er et viktig kommunikasjonsredskap for foreldresamarbeid, men også viktig dokumentasjon for den enkelte lærer, skole og Kragerø kommune. Kragerø kommune bør lage en plan for innføring og bruk av digitale læreplattformer.

Prosjektgruppen mener at innføring av planbok vil kunne sikre like rettigheter for de foreldre/ barn som ikke har tilgang til IKT.

3. 2. 3 Sosial kompetanse

Mål:

"Barn og unge i Kragerø kommune skal utvikle selvtillit og kompetanse til å inngå i det sosiale fellesskapet og i demokratiske prosesser. "

Kommunal virksomhetsplan.

"Skolen og lærebedriften skal stimulere elevene og lærlingene/lærekandidatene i deres personlige utvikling og identitet, i det å utvikle etisk, sosial og kulturell kompetanse og evne til demokratiforståelse og demokratisk deltakelse."

Læringsplakaten

"Grunnskolen skal i samarbeid og forståing med heimen hjelpe til med å gi elevane ei kristen og moralsk oppseding, utvikle evnene og føresetnadene deira, åndeleg og kroppsleg, og gi dei god allmennkunnskap, slik at dei kan bli gagnlege og sjølvstendige menneske i heim og samfunn".

Opplæringsloven § 1-2.

" Det samarbeidende menneske.

Det er vesentlig å utnytte skolen som arbeidsfellesskap for utvikling av sosiale ferdigheter. Den må organiseres slik at elevenes virke får konsekvenser for andre, og slik at de kan lære av konsekvensene av egne avgjørelser. Opplæringen må rettes ikke bare mot faginnhold, men også mot de personlige egenskaper en ønsker å utvikle, ved å utforme omgivelser som gir rike muligheter for barn og unge til å utvikle bevisst samfunnsansvar og handlingskompetanse for rollen som voksen."

Læreplanverket for kunnskapsløftet 06

"Senere er sammenhengen mellom lav sosial kompetanse og problematferd og lave skolefaglige ferdigheter bekreftet i en rekke internasjonale og nasjonale studier (f.eks. Nordahl 2005, Jahnsen 2000 og Henricsson og Rydell 2006). Det er viktig å understreke at det er en positiv sammenheng mellom sosial kompetanse og skolefaglige prestasjoner."

Utdanningsdirektoratet, utvikling av sosial kompetanse, veileder for skolen

Styringsdokumenter for helsestasjonen når det gjelder sosial kompetanse

Tiltak for enhet for helse- og rehabilitering. Helsestasjonen.

- **Barseltreff**

Helsestasjonen kaller inn til barseltreff i løpet av barnets første leveår. I alt 6 samlinger. Et av temaene er samspill/ sosialisering. Helsestasjonen oppfordrer gruppene til videre kontakt i egen regi.

- **Oppvekstteam**

Samarbeidsmøter mellom barnehage, skole, PPT, barnevern og helsestasjonen for å kunne tilby best mulig hjelp, så tidlig som mulig, til barn som trenger det.

- **Foreldreveiledning/ Telemarkspilotene (TMP)**

Dette er et veiledningsprogram for foreldre som har barn som strever med samspill. Foreldre kan selv komme med ønske om dette, eller helsestasjonen, barnehagen, eller skolen kan informere og oppfordre familier til å benytte seg av tilbudet. Kommunen har egne foreldreveiledere. De bør helst være av ulikt kjønn. Dette for å bedre kontakten med forskjellige kulturelle miljøer. Helsestasjonen tilbyr ekstra samtaler til foreldre/ foresatte som har barn som strever med samspill.

Styringsdokumenter for enhet for barnehage når det gjelder sosial kompetanse

Sosial kompetanse handler om å kunne samhandle positivt med andre i ulike situasjoner, barn-barn og barn-voksne. Barn må lære å ta initiativ og opprettholde vennskap, vise at de bryr seg om hverandre, ta andres perspektiv og løse konflikter. Barnehagen skal arbeide kontinuerlig med å støtte og fremme enkeltbarn og barnegruppens sosiale ferdigheter, og her er leken en sentral arena. Barnehagen skal bidra til at alle barn får oppleve glede og mestring i et sosialt og kulturelt fellesskap.

Rammeplanen for barnehage 06

Personalet er rollemodeller og bidrar gjennom egen væremåte til barns læring av sosiale ferdigheter. Et aktivt og tydelig personale er nødvendig for å skape et varmt og inkluderende sosialt miljø. Anerkjennelse og støttende relasjoner er ett grunnlag for utvikling av sosial kompetanse.

Rammeplan for barnehagen 06

Tiltak enhet for barnehage

- **Valg av verktøy som fremmer sosial kompetanse**

Barnehagene jobber med ulike programmer for utvikling av sosial kompetanse. "Du og jeg og vi to", "Steg for steg" er eksempler på dette. Utvelgelse av program foregår i samarbeid med PPT.

- **Barnehagene utarbeider en handlingsplan for utvikling av sosial kompetanse i tråd med virksomhetsplanens mål**

Tegn på god praksis kan være:

- Barnehagene tilbyr gode muligheter for allsidig lek med andre barn og voksne gjennom tilrettelegging av det fysiske miljøet og varierte lekeaktiviteter.
- Alle barnehagene deltar i oppvekstteam og systemmøter, der felles faglige problemstillinger kan tas opp.
- Telemarkspilotene (TMP) er et veilednings-program som tilbys foreldre som har barn som strever med samspill med andre barn. Foreldre kan selv komme med ønske om dette, eller helsestasjonen, barnehagen, eller skolen kan informere og

oppfordre familier til å benytte seg av tilbudet. Kommunen foreldreveiledere gir et gratis tilbud til alle familier/ barn i kommunen. Alle barnehagene bør få anledning til å ha egne foreldreveiledere. Dermed kan barnehagene arrangere egne foreldregrupper/ temakvelder. I følge PPT bør dette tilbudet fortrinnsvis rettes mot foreldre med barn i alderen 2-3 år.

Styringsdokumenter for enhet skole når det gjelder sosial kompetanse

"Dette understreker nødvendigheten av at det må arbeides planmessig og systematisk med sosial læring og utvikling."

**Utvikling av sosial kompetanse -
Veileder for skolen**

Opplæringsloven § 9a-3

pålegger skolen å drive et "[...] aktivt og systematisk arbeide for å fremme eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosial tilhørighet". Det bør utvikles en skoleomfattende sosial læreplan med klart uttrykte mål og forventninger til sosialt kompetent elevatferd. Dette er planer og arbeid som omfatter hele skolen og samtlige aktører. Skolen må være gjenstand for analyse og refleksjon, hvor både foreldre og barn deltar som meningsbærende aktører.

Det er først og fremst lærere på barnetrinnet som bevisst og systematisk trener elevenes sosiale ferdigheter.

(Lindberg & Ogden 2001

Tiltak enhet skole

• **Utarbeiding av sosial handlingsplan.**

Skolene skal bruke den felles kommunale malen for sosial kompetanse i arbeidet med egne sosiale handlingsplaner.

Skolens plan skal beskrive:

1. Skolens regler.
2. Skolens trinnmøter og elevråd.
3. Skolens forventninger til ansatte, foresatte og elever. Alle skoler skal utarbeide en oversikt over forventninger de har til eleven. Dokumentet skal si noe om forventninger knyttet til orden, arbeidsinnsats, hvordan eleven skal forholde seg til medelever, pedagoger, andre voksenpersoner, og til skolens ute og innemiljø. Disse forventningene skal være synlige for elevene, settes fokus på gjennom hele skoleåret, samt presenteres ved foreldremøte for nye 1. klassinger og nye ungdomsskoleelever. Skolene skal også utarbeide faste rutiner for reaksjoner som gis dersom ikke disse rutinene overholdes av elevene.

<p><i>Samtidig er omfanget av problematferd langt større på ungdomstrinnet, noe som skulle tilsi at det er svært viktig å fokusere på sosial kompetanse på ungdomstrinnet spesielt."</i></p> <p>St.melding 16</p> <p><i>«Læringsplakaten» sier at skolen og lærebedriften skal legge til rette for samarbeid mellom hjemmet og sikre foreldres/foresattes medansvar i skolen (oppl.I. § 1-2 og forskrift § 3-2)."</i></p>	<ol style="list-style-type: none">4. Skolens mål for utvikling av sosial kompetanse med tiltak på hvert trinn.5. Skolens fadderordning.6. Ansvarsoppgaver skolen gir elevene7. Skolens handlingsplan mot mobbing. Alle skolene har undertegnet et mobbemanifest.8. Skolens fellesarrangementer9. Ulike måter foresatte er engasjerte i samarbeidet mellom skole og hjem.10. Bruk av interne støttefunksjoner.11. Bruk av eksterne støttefunksjoner
<p><i>"I en pedagogisk tilnærming ser man sosial kompetanse og sosiale ferdigheter som lært atferd som kan videreutvikles. Ingen er helt uten ferdigheter, og ingen er helt ulært, og alle har dermed utbytte av opplæring. En naturlig konsekvens er at forebygging av problemer får like stor vekt som hjelp til elever med lite utviklet sosial kompetanse. Gjennom opplæring av alle elevene kan man forebygge</i></p>	<ul style="list-style-type: none">• Sosiallærere ved alle skoler. <p>Alle skolene ønsker ressurs for egne sosiallærere som jobber for et godt og trygt skolemiljø.</p> <p>De fulldelte skolene har fått egen sosiallærere gjennom øremerkede statlige bevilgninger.</p> <p>De fådelte skolene bør også få egen sosiallærerressurs, da alle barn skal ha</p>

atferdsproblemer hos enkeltelever.

Utvikling av sosial kompetanse blir da et nødvendig bidrag til en inkluderende skole.

Utdanningsdirektoratet. Utvikling av sosial kompetanse, veileder for skolen.

Dersom sosiale ferdigheter blir lært, bør alle få lik mulighet til opplæring eller trening som utvikler disse ferdighetene på en effektiv måte

Ertesvåg 2003b

"Skolens betydning for barn og unges utvikling og læring ser ut til å bli stadig større, blant annet fordi barn og unge tilbringer en stadig større del av sin oppvekst i pedagogiske institusjoner. Flertallet er i barnehager, skoler og SFO hele dager fem dager i uka fra de er tre til atten år. For barn og unge kan det derfor være uhensiktsmessig og for sent om skolen først setter inn tiltak når de viser en problematisk atferd, eller helt klart har en negativ utvikling. Det er avgjørende at skolen også driver et forebyggende arbeid som fremmer en god helse og en positiv sosial og personlig utvikling."

Forebyggende innsatser i skolen, rapport fra Sosial- og helsedirekt. og Utdanningsdirekt. 2006

lik mulighet til å lykkes sosialt, uansett skoletilhørighet.

Dersom de fådelte skolene ikke får sosiallærerressurs, må de få mulighet til å låne sosiallærertjenester fra de større skolene ved behov.

Eksempler på god praksis kan være

- Gjennomføre ART-kurs med utvalgte elevgrupper. ART står for; Aggression Replacement Training, på norsk, trening i aggresjonserstatning. ART er en validert opplæringsmetode i sosiale ferdigheter, sinnekontroll og moralsk resonnering. Metoden er utviklet av psykologene Arnold Goldstein, Barry Glick og John C. Gibbs. Metoden brukes med gode resultater på barn og ungdom i USA og flere europeiske land.
- Gjennomføre prosjektet "Trygg og sterk" med jevne mellomrom. Prosjektet har fokus på at barn skal sette grenser for egen kropp, og det kan også være med på å avdekke om noen har blitt utsatt for overgrep.

"Elevar som ikkje har eller som ikkje kan få tilfredsstillande utbytte av det ordinære opplæringstilbodet, har rett til spesialundervisning. I vurderinga av kva for opplæringstilbod som skal givast, skal det særleg leggjast vekt på utviklingsutsiktene til eleven.

Opplæringstilbodet skal ha eit slikt innhald at det samla tilbodet kan gi eleven eit forsvarleg utbytte av opplæringa i forhold til andre elevar og i forhold til dei opplæringsmåla som er realistiske for eleven. Elevar som får spesialundervisning, skal ha det same totale undervisningstimetallet som gjeld andre elevar, jf. § 2-2 og § 3-2."

Opplæringsloven § 5-1.

"Regjeringa ønsker å forbedre utdanningssystemets evne til å møte den enkeltes behov gjennom å tilrettelegge opplæringa på en god måte. Tidlig innsats er en nøkkel i dette arbeidet.

Også i skolen vil noen elevar stå i fare for å bli hengende etter i læring og mestring. Det finnes en rekke effektive tiltak som bidrar til å lede utsatte barn og unge tilbake i et godt læringsløp. Felles for disse tiltakene er at de både er mer virkningsfulle og mindre ressurskrevende jo tidligere de settes inn.

• Tilpasset skoletilbud.

Elever som trenger det bør få et tilpasset skoletilbud. Alle elever skal få tilpasset opplæring. Utover dette vil ca 7 % trenge ekstra hjelp for å mestre skolehverdagen. Kilde: St. meld.nr 16.

1. Det bør være et tilpasset tilbud for de elevene i grunnskolen som trenger det.
2. Tilbudet bør rette seg mot så vel faglige som sosiale mål. Via tilbakemeldinger fra høringsskriv som er sendt alle kommunens skoler, er prosjektgruppa kjent med store behov for ekstra ressurser knyttet opp mot:
 - de elevene som har søkt, og ikke er tildelt ressurser, men har fått avslag.
 - de elevene som er tildelt et minimum av midler, men hvor eleven har et større behov for støtte enn det som gis. Dette gjelder særlig for barn med adferdsvansker, hvor også hele elevgruppa læringsmiljø rammes.

Alle må møtes med høye læringsforventninger og inkluderes i gode læringsprosesser tidlig i livet og de må følges opp raskest mulig hvis problemer avdekkes.

Statistikk som viser omfanget av spesialundervisning, underbygger antakelsen om at tiltak settes inn på et for sent tidspunkt. Bruken av spesialundervisning øker med elevenes alder, noe som er i strid med prinsippet om tidlig innsats.

Tilpasset opplæring kjennetegnes ved variasjon i bruk av arbeidsoppgaver, lærestoff, arbeidsmåter, læremidler og variasjon i organisering av og intensitet i opplæringen. Tilpasset opplæring innebærer høy bevissthet i valg av virkemidler med sikte på å fremme den enkeltes og fellesskapets læring"

St.meld.nr. 16

"I tillegg kan skoleeiere omdisponere inntil 25 prosent av timetallet i hvert enkelt fag, når det er grunn til å anta at det kan føre til bedre måloppnåelse samlet sett for den enkelte elev, jf. Rundskriv F-12/2006. Denne muligheten for å omdisponere timer styrker skolens handlingsrom for å gi bedre tilpasset opplæring og tidlig innsats når det avdekkes behov for det"

St.meld.nr 16

Det er viktig at den alternative opplæringen har hovedfokus mot at enkelteleven skal ha progresjon i grunnleggende ferdigheter, men at metode for læring blir mer fleksibel enn det er i et klasserom med mange elever. Opplæringen må også i slike tilfeller i større grad ta utgangspunkt i enkeltelevenes interesser og sterke sider.

Forskning utført av Terje Ogden viser at det er viktig å være en del av en gruppe og at dette er mest forebyggende når det gjelder sosial kompetanse. Han peker på at segregering virker mot sin hensikt. Dermed er det viktig enten å styrke lærertettheten i klassene, eller å bruke ressursen til å opprette mindre elevgrupper.

<p><i>"Bruk av fleksibilitet i skolestruktur. Programfag til valg og prosjekt til fordypning skal brukes til tilpasset opplæring i forhold til den enkeltes behov og ønsker. Fagene gir skolen en bedre mulighet til å tilby opplæring i praktiske kunnskaper og ferdigheter innenfor rammen av sentralt fastsatte læreplaner enn tidligere."</i></p> <p>St.meld.nr 16</p>	
<p><i>"Det er alminnelig enighet om at denne oppsplittingen av tjenesteyterne i både faglige og fysisk isolerte enheter, fordrer et utstrakt samarbeid for at det samlede tjenestetilbudet til den enkelte bruker/klient skal bli best mulig. Det er viktig at tjenesteyterne samarbeider om sammensatte spørsmål/problemer for at det skal gis gode tjenester.</i></p> <p><i>Som påpekt, skal det i stor grad skje et samarbeid mellom ulike tjenesteytere for å møte det individuelle behovet hos den enkelte mottaker av tjenester. For mer generelt å møte samarbeidsbehovet og -kravet som en vet gjør seg gjeldende innen kommunen, må det lages - tverrfaglige og tverretatlige henvisnings-, opplysnings-, drøftings- og tilbakemeldingsrutiner</i></p> <p><i>- faste tverrfaglige og tverretatlige team/fora for arbeid med enkelpersoners</i></p>	<ul style="list-style-type: none">• Skolene deltar i oppvekstteam. <p>Rektor, barnehageleder, barnevern, PPT og helsesøster møtes for å støtte hverandre i arbeid rundt utsatte barn</p> <p>Dette betyr at;</p> <ol style="list-style-type: none">1. Alle skolene deltar på møter minst 4 ganger i året.2. Oppvekstteamet kan:<ul style="list-style-type: none">• ta opp generelle tema med ansatte i skole/barnehage• gi veiledning ved bekymring – anonymt• veilede/gå inn i konkrete saker der det er innhentet informert samtykke• følge opp tidligere saker.3. Rektor /barnehageleder har ansvar for at det lages møteplan og at det skrives protokoll.

problemer. Henvisnings-, samarbeids- og tilbakemeldingsrutiner kan etableres telefonisk, ved e-post eller gjennom andre media. Møter med dokumentasjon skaper likevel ofte en mer hensiktsmessig ramme rundt denne virksomheten."

KS veileder "Taushetsplikt og samhandling i kommunalt arbeid for barn-ungdom-familier"

"Det går til enhver tid elever i norsk skole med sammensatte problemer som skolen ikke har kompetanse til å løse. Disse problemene kan skyldes forhold både hos eleven og/eller hjemmet som omhandler rus, psykisk sykdom, omsorgssvikt eller andre forhold. Slike sammensatte problemer vil kunne virke inn på elevenes læringsarbeid i skolen, og kan kreve samarbeid mellom flere etater, som barnevern, barne- og ungdomspsykiatrisk tjeneste (BUP), boligmyndigheter, politi etc. Manglende tverretattlig samarbeid vil kunne føre til at læreren og skolen bruker uforholdsmessig mye tid på å forsøke å løse problemene innenfor rammen av en skoledag, uten å besitte verken den nødvendige kompetansen eller de nødvendige verktøyene. Dette vil kunne medføre at læreren får mindre tid til læringsarbeidet med elevene."

St.meld.nr. 16

4. 0 Overgangsrutiner

Mål:

Samarbeid mellom barnehage og skole er nedfelt i Lov 17.juni 2005 nr.64 om barnehager (barnehageloven)

"Barnehagen skal, i samarbeid med skolen, legge til rette for barns overgang fra barnehage til første klasse og eventuelt skolefritidsordning. Dette skal skje i nært samarbeid med barnets hjem. Planer for barns overgang fra barnehage til skolen må være nedfelt i barnehagens årsplan."

Barnehageloven kapittel 5.1

" Barnehagen skal, i samarbeid med skolen, legge til rette for barns overgang fra barnehage til første klasse og eventuelt skolefritidsordning. Dette skal skje i nært samarbeid med barnets hjem. Planer for barns overgang fra barnehage til skole må være nedfelt i barnehagens årsplan.^"

Rammeplan for barnehager.

"Gode overgangsrutiner mellom de ulike kommunale institusjoner er en grunnleggende forutsetning for barnets trygghet og lærelyst. Vi ønsker at alle barn i Kragerø kommune skal være trygge både med tanke på omgivelsene rundt seg, og med de omsorgspersonene de har rundt seg. "

Kragerø kommune sin virksomhetsplan.

4.1. Overgangsrutiner barnehage- skole

St. meld.nr 16 legger stor vekt på å sikre god informasjonsflyt og gode overgangsrutiner i overgangen fra barnehage til barneskole, og barneskole til ungdomsskole, ungdomsskole til videregående skole, samt for elever som flytter innad i kommunen. Det må da følge med nødvendige opplysninger om enkeltbarnet. Dette for at den enkelte enhet skal kunne være godt forberedt på hva den må legge tilrette for å støtte barnet i videre utvikling. Slike opplysninger kan være diverse kartleggingsmateriell. Det kan også være en ressursanalyse av barnet. Ressursanalysen sier noe om enkeltbarnets styrker. Tenker vi oss dette opp mot teorien om de Mange intelligenser (MI) vil et ressursanalyse skjema inneholde en oversikt med de ulike Intelligensene som utgangspunkt for analysen. Dette gjøres i Bamble kommune.

Ressursanalysen bør være utgangspunkt for samtale, eksempelvis på kontroll ved helsestasjon, samt i foreldresamtale barnehage og skole, og ved overgangssamtaler mellom de ulike instansene.

Ansvar for analyse av de barna som ikke går i barnehage, må helsestasjonen være ansvarlig for.

Ressursanalyse skjemaet kan eventuelt ta utgangspunkt i fagområdene i den kommunale planen for barnehager.

Utarbeiding av et slikt skjema bør skje i samarbeid med PPT, da et slikt skjema også vil kunne være nyttig for oppmeling av barn til PPT.

Pr. dags dato foregår det møter ved overgangen barnehage/ skole, barneskole/ ungdomsskole, men dette arbeidet bør systematiseres bedre, og gjennomføres ved alle kommunens barnehager og skoler.

Faglig forankring overgang barnehage-skole

"For at en skole skal kunne tilrettelegge opplæringen for elevene på best mulig måte fra første dag, er det viktig med god kommunikasjon mellom barnehage og skole. En god overgang fra hjem og barnehage til 1. klasse kan være bestemmende for skolegangen, for selvbildet og senere kompetanse"(S 26)

St.meld.nr.16

"I arbeidet med å legge til rette for sammenheng, samarbeid og en god overgang, er det viktig at barnehagens og skolens særpreg og ulike mandater opprettholdes. Likheter og forskjeller i barnehage og skole skal tas vare på, samtidig som begge institusjonene har ansvar for å utvikle et samarbeid som ivaretar sammenhengen i barnas opplæringsløp. (s 9)"

Veileder fra kunnskapsdepartementet, fra eldst til yngs"

Tiltak overgangsrutiner barnehage-skole.

• **Overgangsrutiner barnehage-skole evalueres og utbedres.**

Kommunen har felleskommunale rutiner for overgang barnehage- skole, samt gode rutiner for gjennomføring og oppfølging.

Retningslinjene inneholder følgende moment:

1. Felles rektor- og styrer møte i oktober.
2. Kontaktlærer/ SFO - personale møter den enkelte barnehage som avleverer barn til den aktuelle skolen. Det er skolens ansvar å ta initiativ til dette møtet.
3. Samtaler mellom pedagogisk leder i barnehagen og kontaktlærer på skolen om gruppe og enkelt barn. Skolen må innhente tillatelse fra foreldrene for å få uttalelse om enkeltbarnet.
4. Barnehage og skole samarbeider om et tilrettelagt opplegg for de elever som skal begynne på den aktuelle skolen.

	<ol style="list-style-type: none">5. Førskolebarna besøker den aktuelle skole/SFO i løpet av mai-juni.6. Førskolebarna i by regionen har felles møteplass, Studsdalen, èn dag i uken gjennom hele året.7. Alle barnehagene i Kragerø skal ha ett pedagogisk førskoleopplegg for femåringene minst én gang i uken.8. Foreldresamtale i tidsrommet april-mai for foreldre med barn som skal over i skolen.9. Jevnlige overgangsmøter mellom barnehage og skole om barn med spesielle behov. <ul style="list-style-type: none">• Det utarbeides en fagplan for innhold i 5-års grupper. <p>Alle barnehagene gjennomfører eget opplegg for femåringene i barnehagen. Fagplan utarbeides. En slik felles kommunal fagplan utarbeides av leder enhet barnehage i samarbeid med ledere i barnehagene. Arbeidet bør ta utgangspunkt i allerede utarbeidet fagplan for barnehagene, samt kommunal fagplan for 1.trinn i skolen.</p>
--	---

- **Overgangsrutiner for barn med ekstra ressurser i barnehagen**

Som et ledd i overgangsrutinene mellom barnehage og skole, bør det utvikles et samarbeid mellom enhet barnehage og enhet skole, slik at det i en overgangsfase er mulig å styrke lærertettheten rettet mot disse barna når de begynner på skolen.

Vi tenker oss for eksempel en overgangsfase fra skoleoppstart til høstferien. En god skolestart er viktig både for enkeltbarn, barnegruppen og den enkelte lærer.

- **Innføring av samtaleskjema**

Enhet for barnehage, og enhet skole utarbeider et skjema for overgangssamtaler. Dette kan for eksempel være ressursanalyse slik det er beskrevet ovenfor.

4. 1. 1 Årshjul for overgang barnehage- skole

August:

September:

Oktober:

- Felles rektor- og barnehageledermøte.

November:

- Foreldre og barns første møte med skolen. Samtale med rektor, inspektør eller annen representant ved skolen. Den enkelte skole har ansvar for å sende ut "invitasjon."

Desember:

Januar:

Februar:

Kontaktlærer/SFO-personale møter den enkelte barnehage som avleverer barn til den aktuelle skolen. Det er skolens ansvar å ta initiativ til dette møtet.

Mars:

April:

- Barnehage og skole samarbeider om et tilrettelagt opplegg for de elever som skal begynne på den aktuelle skole.
- Fadderordning etableres.
- Foreldresamtale i barnehagen for foreldre med førskolebarn.

Mai:

- Samtaler mellom pedagogisk leder og kontaktlærer om gruppe og enkeltbarn.

- Barnehagene inviterer fadderklassene til aktivitetsdag i Studsdalen.
- Skolen må innhente tillatelse fra foreldre for å få uttalelse om enkeltbarn.
- 5-åringene besøker 1.klasse og SFO ved skolen der de skal begynne.
- 5-åringene har besøksdag til skolen og møter gruppe av elever fra det trinnet som skal være faddere.

Juni:

- Foreldremøte på skolen for foreldre til nye 1. klassinger.
- 5-åringene har besøksdag på skolen og SFO, hvor de får tildelt faddere og får hilse på kontaktlærer.

- Førskolebarna i byregionen og Helle har i tillegg felles møteplass en dag i uken gjennom hele året.

4. 2. 1 Overgangsrutiner barneskole - ungdomsskole

<u>Faglig forankring overgang barneskole- ungdomsskole.</u>	<u>Tiltak for overgang mellom barneskole og ungdomsskole</u>
	<ul style="list-style-type: none">• Overgangsrutiner evalueres og forbedres. <p>Dette nedsettes en samarbeidsgruppe som består av lærere fra barneskole og lærere fra ungdomsskole. Resultater legges frem for elevråd og SU for endelig vurdering.</p>

4. 2. 1

Årshjul for overgang mellom barneskole og ungdomsskole.

August:

September:

Oktober:

November:

- Møte mellom kontaktlærere fra barnetrinnet og inspektør fra ungdomsskolen. Drøfting av enkeltelever.

Desember:

Januar:

Februar:

- Frist for søknad om ekstraressurser.

Mars:

April:

- Det holdes foreldremøte på ungdomstrinnet for de foreldre/ foresatte som har barn som skal begynne på ungdomstrinnet.

Mai:

Juni:

- Elevene besøker ungdomsskolen. De får hilse på nye kontaktlærere og nye medelever.
- Det arrangeres møte mellom kontaktlærere fra barneskolen og ungdomsskolen.

4. 3. 1

Overgangsrutiner ungdomsskole - videregående skole

<u>Faglig forankring overgang ungdomsskole- videregående skole:</u>	<u>Tiltak overgang ungdomsskole- videregående skole:</u>
<p><i>"Elevane har rett til nødvendig rådgiving om utdanning, yrkestilbud og yrkesval og om sosiale spørsmål."</i></p> <p>Opplæringsloven § 9-2.</p> <p><i>"For mange elever går dessuten ut av grunnskolen uten tilstrekkelige kunnskaper om hvilke muligheter videregående opplæring tilbyr. Det er i tillegg et betydelig problem med frafall i videregående opplæring.</i></p> <p>St.melding 16 s.82</p> <p><i>"Gode utdanningsvalg er avhengig av kvalifisert rådgiving. En god rådgivingstjeneste vil redusere sannsynligheten for både omvalg og frafall. Utdannings- og yrkesrådgivning er spesielt viktig for elever med foreldre som av ulike grunner har lite kjennskap til utdanningssystemet og de mulighetene ulike utdanninger gir senere. Sosialpedagogisk rådgivning er spesielt viktig for de elevene som på grunn av problemer hjemme eller i nærmiljøet har vansker med å få fullt utbytte av undervisningen.</i></p>	<ul style="list-style-type: none">• Endring av rådgiverfunksjonen <p>Ungdomsskolene skal hindre frafall av elever ved overgang til videregående utdanning.</p> <p>Rådgiverne på ungdomsskolene skal hjelpe den enkelte elev til selvinnsikt, og til å ta gode utdanningsvalg.</p> <p>St.meld.nr.16 peker på delt rådgivning som et tiltak for å sikre at elever ikke faller ut av skolesystemet. Den deler rådgiving inn i to funksjoner: sosialpedagogisk rådgiving og utdannings- og yrkesrådgivning.</p> <ol style="list-style-type: none">1. Det nedsettes en arbeidsgruppe som vurderer dagens rådgivingstjeneste opp mot Stortingsmelding 16. Kan det være en idé å styrke sosiallærerfunksjonen slik at denne tar seg av sosialpedagogisk rådgiving, mens rådgiveren slik vi kjenner tjenesten i dag konsentrerer seg om yrkes- og utdanningsrådgivning? Det bør i så fall vurderes en

I dag har elevene en lovfestet rett til «nødvendig rådgivning om utdanning, yrkestilbud og yrkesval og om sosiale spørsmål»

St.meld,nr. 16

styrkning av sosiallærer - funksjonen.

- **Ungdomsskolene gjennomfører den lokale læreplanen "Utdanningsvalg, Studie- og yrkesveiledning."**
(Det vises til Sannidal U.Skole)

- **Overgangsrutinene mellom ungdomsskole- videregående skole evalueres og forbedres**

Dette gjøres i samarbeid mellom de to ungdomsskolene representert ved administrasjon/ lærere, foreldre, elevråd og representanter fra videregående skole.

Eksempler på god praksis:

- Ungdomsskolen har prosedyrer for elever med særskilte tiltak. Det holdes faste samtaler med videregående skole om og med disse barna.
- Kragerø Videregående skole har i januar arrangert yrkesmesse for avgangselever ved ungdomsskolene. Det er ønskelig av dette tiltaket fortsetter.

4. 3. 1

Årshjul for overgang mellom ungdomskole og videregående skole.

August:

September:

Oktober:

- Elevene deltar på yrkesmesse i Skien.
- Elevene på ungdomstrinnet kan velge "programfag" . Dette åpner mulighet for hospitering på enkelte linjer.

November:

- "Åpen skole." Besøksdag til videregående skole.

Desember:

Januar:

Februar:

- Ungdomsskoleelever får besøk fra videregående skole med orientering.
- Foreldremøte for foreldre/ foresatte med barn som skal begynne på videregående skole, der representanter fra videregående skole deltar.

Mars:

April:

Mai:

Juni: